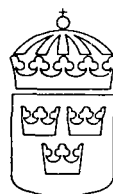

Regeringens proposition

1991/92:59

om följdlagstiftning med anledning av den nya lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård, m.m.

Prop.
1991/92:59

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 31 oktober 1991.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Bo Könberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen har beslutat en genomgripande reform av den psykiatriska tvångsvården och behandlingen av psykiskt störda lagöverträdare. Reformen innebär bl.a. att 1966 års lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall ersätts av två nya lagar. Den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 januari 1992.

I propositionen föreslås följändringar med anledning av reformen. De flesta av förslagen är av endast redaktionell art men det föreslås också vissa sakliga ändringar i bl.a. passlagen och i sekretesslagstiftningen. Förslaget beträffande passlagen innebär bl.a. att socialstyrelsen på motsvarande sätt som för närvarande utskrivningsnämnd och chefsöverläkare skall fatta beslut om passtillstånd m.m. Styrelsens beslut skall kunna överklagas hos kammarrätten. I sekretesslagen föreslås ändringar som innebär bl.a. att förvaltningsdomstols beslut enligt den nya lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård m.m. inte skall omfattas av sekretess i andra fall än som följer av de särskilda bestämmelserna om sekretess hos domstolar. Genom en ändring i lagen om rättspsykiatrisk vård föreslås vidare att chefsöverläkaren skall vara skyldig att lämna ut vissa uppgifter till kriminalvården då en patient skall förpassas till ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt.

I propositionen föreslås vidare att chefsöverläkaren i vissa situationer när målsäganden begärt det skall underrätta målsäganden om att en patient som genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning har avvikit från eller inte återkommit till vårdinrättningen. Om det finns särskilda skäl skall sådan underrättelse få lämnas utan att målsäganden begärt det. Förslaget medför ytterligare ändringar i sekretesslagen.

I propositionen tas slutligen också upp begreppsbildningen rörande personer med psykiska störningar. Det föreslås att denna inom lagstiftningen i övrigt bringas i överensstämmelse med vad som enligt riksdagens beslut skall

gälla inom lagstiftningen om den psykiatriska tvångsvården och straffrätten och, enligt ett tidigare förslag som förelagts riksdagen, inom civil- och processrätten. Det innebär att "psykisk störning" kommer att användas som grundläggande sjukdomsbegrepp och att detta begrepp kvalificeras genom tillägget "allvarlig" i vissa fall.

Lagändringarna föreslås träda i kraft samtidigt som lagen om psykiatrisk tvångsvård och de övriga lagändringarna som riksdagen redan beslutat om, dvs. den 1 januari 1992.

1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1944:133) om kastrering

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1944:133) om kastrering skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Kastrering får, om ej nedan annorlunda stadgas, företas endast efter tillstånd av socialstyrelsen. Sådant tillstånd får inte lämnas för någon, såvida inte tillfälle att yttra sig, där så kan ske, har beretts, om han är underårig den som har vårdnaden om honom, om han är gift hans make samt om han är intagen på allmän anstalt dennas läkare och föreståndare.

På den som har fyllt tjugotre år och är i stånd att lämna giltigt samtycke får kastrering enligt 1 § andra stycket företagas utan socialstyrelsens tillstånd, om den läkare som utför ingreppet samt någon annan läkare i den tjänsteställning regeringen föreskriver, i skriftligt utlåtande, med angivande av grunden för åtgärden på heder och samvete har förklarat förutsättningarna för densamma föreligga. Vad nu sagts skall dock ej gälla den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller hem som avses i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller som är intagen på sjukhus med stöd av lagen (1966:293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall.

På den som har fyllt tjugotre år och är i stånd att lämna giltigt samtycke får kastrering enligt 1 § andra stycket företagas utan socialstyrelsens tillstånd, om den läkare som utför ingreppet samt någon annan läkare i den tjänsteställning regeringen föreskriver, i skriftligt utlåtande, med angivande av grunden för åtgärden på heder och samvete har förklarat förutsättningarna för densamma föreligga. Vad nu sagts skall dock ej gälla den som är intagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller hem som avses i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller som är intagen på vårdinrättning med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Vid prövning som avses i andra stycket skall i tillämpliga delar iakttagas vad i första stycket andra punkten stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1988:1476.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m.

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Blir legitimerad veterinär på grund av *sinnessjukdom eller annan rubbning av självsamsamheten* ur stånd att nöjaktigt utöva veterinäryrket, skall jordbruksverket ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Föreligger grundad anledning till antagande att veterinärs legitimation bör återkallas enligt första stycket, äger jordbruksverket efter samråd med socialstyrelsen förordna, att han skall undergå läkarundersökning i den utsträckning som fordras för att hans förmåga att utöva veterinäryrket skall kunna bedömas.

Förordnas om läkarundersökning enligt andra stycket, äger jordbruksverket återkalla legitimationen för tiden till dess ärendet slutligt avgöres. Väger den som skall undersökas att inställa sig till undersökning, skall polismyndighet på verkets begäran lämna erforderlig handräckning.

Föreslagen lydelse

5 §¹

Blir legitimerad veterinär på grund av *psykisk störning* ur stånd att nöjaktigt utöva veterinäryrket, skall jordbruksverket ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1991:383.

3 Förslag till Lag om ändring i datalagen (1973:289)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 4 § datalagen (1973:289)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om att någon misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller har varit föremål för tvångsingripande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, *lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall*, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utlänningslagen (1989:529) får endast om synnerliga skäl föreligger meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.

Tillstånd att inrätta och föra personregister som i övrigt innehåller uppgift om någons sjukdom, hälsotillstånd eller sexualliv eller uppgift om att någon fått ekonomisk hjälp eller vård inom socialtjänsten eller varit föremål för åtgärd enligt utlänningslagen får endast om särskilda skäl föreligger meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.

Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om någons ras, politiska uppfattning, religiösa tro eller övertygelse i övrigt får meddelas endast om särskilda skäl föreligger.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om uppgift om att någon har varit föremål för tvångsingripande enligt lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Föreslagen lydelse

4 §²

Tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om att någon misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller har varit föremål för tvångsingripande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, *lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård*, *lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård*, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utlänningslagen (1989:529) får endast om synnerliga skäl föreligger meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.

¹ Lagen omtryckt 1982:446.

² Senaste lydelse 1990:65.

4 Förslag till Lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 6 § kreditupplysningslagen (1973:1173)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §²

Uppgift om någons politiska eller religiösa uppfattning, ras eller hudfärg får icke insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet.

Uppgift om att någon misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller har varit föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, *lagen (1966:293) om beredande av slutet psykiatrisk vård i vissa fall*, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, 11–14 §§ polislagen (1984:387), lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. eller utlänningslagen (1989:529) får ej utan medgivande av datainspektionen insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet. Detsamma gäller uppgift om sjukdom, hälsotillstånd eller liknande.

Uppgift om att någon misstänks eller har dömts för brott eller har avtjänat straff eller undergått annan påföljd för brott eller har varit föremål för åtgärd enligt socialtjänstlagen (1980:620), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, *lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård*, lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, 11–14 §§ polislagen (1984:387), lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. eller utlänningslagen (1989:529) får ej utan medgivande av datainspektionen insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet. Detsamma gäller uppgift om sjukdom, hälsotillstånd eller liknande.

Medgivande som avses i andra stycket får lämnas endast om synnerliga skäl förkligger.

Vad som anges i andra stycket utgör ej hinder för att uppgift om näringsförbud insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om uppgift om att någon har varit föremål för åtgärd enligt lagen (1966:293) om beredande av slutet psykiatrisk vård i vissa fall.

¹ Lagen omtryckt 1981:737.

² Senaste lydelse 1990:58.

5 Förslag till
Lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 3 § steriliseringslagen (1975:580) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Ansöker den som fyllt aderton men icke tjugofem år och som är svensk medborgare eller bosatt här i riket om sterilisering, får socialstyrelsen lämna tillstånd därtill

1. om det föreligger beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk *sjukdom eller abnormitet*, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),

2. i fråga om kvinna, om havandeskap till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller

3. i samband med ansökan om fastställelse enligt 1 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, om förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse.

1. om det föreligger beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk *störning*, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Lag om ändring i lagen (1976:600) om offentlig anställning

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 § lagen (1976:600) om offentlig anställning¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 kap.

3 §

En arbetstagare som har rätt till statlig pension men inte har uppnått den ålder då han får avgå med ålderspension, får inte avskedas enligt 1 eller 2 §, om han har begått brottet eller tjänsteförseelsen under *inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken* och han lämpligen kan förflyttas eller annars omplaceras till någon annan anställning som är förenad med sådan pensionsrätt.

En arbetstagare som har rätt till statlig pension men inte har uppnått den ålder då han får avgå med ålderspension, får inte avskedas enligt 1 eller 2 §, om han har begått brottet eller tjänsteförseelsen under *påverkan av en allvarlig psykisk störning* och han lämpligen kan förflyttas eller annars omplaceras till någon annan anställning som är förenad med sådan pensionsrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Lagen omtryckt 1991:600.

7 Förslag till
Lag om ändring i högskolelagen (1977:218)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 10 a § högskolelagen (1977:218) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §¹

Regeringen får i fråga om studerande i högskoleutbildning meddela föreskrifter om hinder tills vidare att genomgå utbildning inom högskolan (avskiljande).

Avskiljande skall få förekomma när en studerande lider av psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet och det därför bedöms föreligga en påtaglig risk för att han kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Ett beslut om avskiljande skall kunna omprövas efter två år.

Avskiljande skall få förekomma när en studerande lider av psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet och det därför bedöms föreligga en påtaglig risk för att han kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Ett beslut om avskiljande skall kunna omprövas efter två år.

En för högskolan gemensam nämnd skall pröva frågor om avskiljande. Dess ordförande skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Nämndens beslut skall kunna överklagas hos kammarrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1987:201.

8 Förslag till Lag om ändring i passlagen (1978:302)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 20, 22, 24, 28, 29 och 34 §§ passlagen (1978:302) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Passtillstånd fordras för den som är intagen på sjukhus enligt lagen (1966:293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall, inskriven i specialsjukhus enligt 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utskrivna på försök från sjukhus som nu har angivits, dock endast om

1. chefsöverläkaren vid sjukhuset i den ordning regeringen föreskriver har gjort anmälan om att pass ej får utfärdas utan sådant tillstånd,

2. sådana förhållanden föreligger som avses i 17 § andra stycket lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall eller 42 § tredje stycket lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, eller

3. för patienten tidigare utfärdat pass efter intagningen eller inskrivningen har återkallats på grund av framställning enligt 24 § andra stycket.

Passtillstånd fordras för den som är intagen för vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, är inskriven i specialsjukhus enligt 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utskrivna på försök från sådant sjukhus, dock endast om

1. chefsöverläkaren vid sjukvårdsinrättningen i den ordning regeringen föreskriver har gjort anmälan om att pass ej får utfärdas utan sådant tillstånd,

2. patienten genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning eller sådana förhållanden föreligger som avses i 42 § tredje stycket lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, eller

22 §²

Fråga om passtillstånd enligt 20 § prövas, om sökanden är patient som avses i 20 § 2, av utskrivningsnämnden och i annat fall av chefsöverläkaren vid sjukhuset. Denne får dock hänskjuta ärendet till utskrivningsnämnden för avgörande.

Passtillstånd skall vägras, om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att patienten har pass.

Frågor om passtillstånd enligt 20 § prövas av socialstyrelsen.

24 §³

Udger passinnehavare kriminalvård som anges i 19 § och föreligger sådant fall att passtillstånd skulle ha vägrats enligt 21 § andra stycket, kan övervakningsnämnden besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas.

Bereda passinnehavare sjukvård som anges i 20 § och är det med hänsyn till ändamålet med vården

Bereda passinnehavare vård som anges i 20 § och är det med hänsyn till ändamålet med vården olämpligt

¹ Senaste lydelse 1990:604.

² Senaste lydelse 1990:604.

³ Senaste lydelse 1990:604.

olämpligt att han har pass, kan chefsöverläkare eller nämnd, som enligt 22 § första stycket har att pröva fråga om passtillstånd för honom, besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas.

att han har pass, kan socialstyrelsen besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas.

28 §⁴

Mot beslut av övervakningsnämnd enligt denna lag förs talan genom besvär hos kriminalvårdsnämnden eller den hovrätt, hos vilken klaganden skulle ha kunnat anföra besvär över beslut som avses i 37 kap. 8 § brottsbalken.

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. Andra beslut av en chefsöverläkare enligt denna lag får överklagas hos utskrivningsnämnden. Utskrivningsnämndens beslut får överklagas hos psykiatriska nämnden.

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. Socialstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas hos kamrarrätten.

När ett beslut överklagas hos utskrivningsnämnden eller psykiatriska nämnden, skall skrivelsen med överklagandet tillställas den nämnd som skall pröva överklagandet. Skrivelsen skall ha kommit in till inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet. Om skrivelsen kommit in för sent, skall nämnden avvisa den. Skrivelsen skall dock inte avvisas, om förseningen beror på att den myndighet som har meddelat beslutet har lämnat klaganden en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Inte heller skall skrivelsen avvisas, om den har kommit in till den myndigheten innan tiden för att överklaga har gått ut.

29 §⁵

Mot beslut enligt denna lag av kriminalvårdsnämnden, hovrätt eller psykiatriska nämnden får talan ej föras.

Beslut enligt denna lag av kriminalvårdsnämnden eller hovrätt får inte överklagas.

34 §⁶

Vad som i denna lag föreskrivs om chefsöverläkare gäller även annan läkare som avses i 2 § andra stycket lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Vad som i denna lag föreskrivs om chefsöverläkare gäller även annan läkare som avses i 39 § eller 40 § andra stycket lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller 23 § la-

⁴ Senaste lydelse 1990:604.

⁵ Senaste lydelse 1981:221.

⁶ Senaste lydelse 1990:604.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Ärenden hos en utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden som inte har avgjorts före ikraftträdandet och ärenden i vilka beslut enligt äldre bestämmelser därefter överklagas hos en sådan nämnd skall efter ikraftträdandet prövas av socialstyrelsen.

9 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1, 2 och 19 §§ sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §²

Sekretess gäller, om inte annat följer av 2 §, inom hälso- och sjukvården för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, såsom rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, fastställande av könstillhörighet, abort, sterilisering, kastrering och åtgärder mot smittsamma sjukdomar samt i verksamhet som avser särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda och därmed likställda.

Sekretess enligt första stycket gäller också i sådan verksamhet hos myndighet som innefattar omprövning av beslut i eller särskild tillsyn över allmän eller enskild hälso- och sjukvård.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

En landstingskommunal eller kommunal myndighet som bedriver verksamhet som avses i första stycket får lämna uppgift till en annan sådan myndighet för forskning eller framställning av statistik eller för administration på verksamhetsområdet, om det inte kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Vidare får utan hinder av sekretessen uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:1473) om undersökning beträffande HIV-smitta i brottmål.

En landstingskommunal eller kommunal myndighet som bedriver verksamhet som avses i första stycket får lämna uppgift till en annan sådan myndighet för forskning eller framställning av statistik eller för administration på verksamhetsområdet, om det inte kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Vidare får utan hinder av sekretessen uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1984:1140) om insemination, lagen (1988:1473) om undersökning beträffande HIV-smitta i brottmål och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

2 §

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden,

2. annat beslut i ärende enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård, om beslutet angår frihetsberövande åtgärd,

3. beslut enligt smittskyddslagen (1988:1472), om beslutet angår frihetsberövande åtgärd och avser an-

1. beslut i ärende enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård, om beslutet angår frihetsberövande åtgärd,

2. beslut enligt smittskyddslagen (1988:1472), om beslutet angår frihetsberövande åtgärd och avser an-

¹ Lagen omtryckt 1989:713.

² Senaste lydelse 1991:426.

nan sjukdom än som anges i 1.3 bilagan till nämnda lag,

4. anmälan och beslut i ärende om ansvar eller behörighet för personal inom hälso- och sjukvården.

nan sjukdom än som anges i 1.3 bilagan till nämnda lag,

3. anmälan och beslut i ärende om ansvar eller behörighet för personal inom hälso- och sjukvården.

19 §

Sekretess gäller hos polismyndighet för sådan uppgift om enskilda personliga förhållanden som hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om *viss* psykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk *tvångsvård eller rättspsykiatrisk* vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten,

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare,

om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i ärende enligt lagen (1988:688) om besöksförbud för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om beslut av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden samt i fråga om ärenden enligt lagstiftningen om *viss* psykiatrisk vård.

Lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Tvångsvård skall beslutas, om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen (1980:620) eller på något annat sätt och han till följd av missbruket

1. utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,
2. löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller
3. kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

Om någon för kortare tid ges vård med stöd av *lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall*, hindrar detta inte ett beslut om tvångsvård enligt denna lag.

Om någon är i behov av vård med stöd av *lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård*, hindrar detta inte ett beslut om tvångsvård enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

11 Förslag till
Lag om ändring i utlänningslagen (1989:529)

Prop. 1991/92:59

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 3 § utlänningslagen (1989:529) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

3 §¹

Regeringen får meddela föreskrifter om hemsändande av utlänningar, som inte är flyktingar och som har tagits om hand enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, *lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall* eller 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda jämförd med 6 § lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.

Regeringen får meddela föreskrifter om hemsändande av utlänningar, som inte är flyktingar och som har tagits om hand enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, *lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård* eller 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda jämförd med 6 § lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.

Efter avtal med annat land om behandling av fripassagerare får regeringen föreskriva avvikelser från bestämmelserna i denna lag samt meddela de föreskrifter i övrigt som behövs för tillämpning av avtalet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1990:69.

Lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

dels att nuvarande 29 § skall betecknas 30 §,

dels att 28 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 29 §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

28 §

Genomgår en patient rättspsykiatrisk vård som är förenad med särskild utskrivningsprövning skall chefsöverläkaren, om brottet och övriga omständigheter gör det påkallat, ge målsäganden möjlighet att begära att bli underrättad när beslut fattas om att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område eller att vården skall upphöra. Önskar målsäganden underrättelse, skall en sådan ges så snart som möjligt och innan patienten lämnar vårdinrättningen.

Genomgår en patient rättspsykiatrisk vård som är förenad med särskild utskrivningsprövning skall chefsöverläkaren, om brottet och övriga omständigheter gör det påkallat, ge målsäganden möjlighet att begära att bli underrättad *dels om att patienten har lämnat sjukvårdsinrättningen utan tillstånd eller inte har återvänt dit sedan tiden för ett tillstånd att vistas utanför inrättningens område har gått ut eller tillståndet har återkallats, dels* när beslut fattas om att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område eller att vården skall upphöra. Önskar målsäganden underrättelse, skall en sådan ges så snart som möjligt och *vid beslut som anges i denna paragraf* innan patienten lämnar vårdinrättningen.

Om det finns särskilda skäl får underrättelse som avses i första stycket lämnas utan att målsäganden begärt att bli underrättad.

29 §

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är chefsöverläkaren skyldig att till kriminalvården lämna ut uppgift om en patient som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande skall förpassas till häkte eller kriminalvårdsanstalt, om uppgiften behövs inom kriminalvården.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1991

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidsson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg och Ask

Föredragande: statsrådet Könberg

Proposition om följdlagstiftning med anledning av den nya lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård, m.m.

1 Inledning

Riksdagen beslutade den 30 maj 1991 om genomgripande förändringar av den psykiatriska tvångsvården m.m. (prop. 1990/91:58, SoU13, rskr.329 resp. JuU34, rskr. 330). Reformen innefattar en ny lagstiftning om psykiatrisk tvångsvård och ändringar i brottsbalkens påföljdsregler för psykiskt störda lagöverträdare liksom en ny lagreglering för det medicinska utredningsförfarandet vid straffrättsliga åtgärder mot sådana lagöverträdare. Den nya lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1992.

Riksdagens ställningstaganden innebär bl.a. att lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) ersätts av två nya lagar, dels lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, dels lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård. Den nya vårdlagstiftningen bygger på en delvis ändrad syn på psykiska sjukdomar och därmed jämställd psykisk abnormitet. För att markera detta används det nya samlingsbegreppet "allvarlig psykisk störning". Den nya lagstiftningen innebär vidare att organisationen med utskrivningsnämnder och psykiatriska nämnden skall upphöra. Dessa förändringar samt det förhållandet att LSPV ersätts med två nya lagar medför att redaktionella och andra ändringar bör göras i flera lagar. En del av dessa ändringar har riksdagen redan behandlat (SFS 1991:1130–1135). Som angavs i prop. 1990/91:58 finns det emellertid även i annan lagstiftning en rad bestämmelser som knyter an till reglerna om psykiatrisk tvångsvård vilka avsikten var att återkomma till i ett senare sammanhang. Jag lägger nu fram förslag till dessa följdändringar.

Även den straffrättsliga särregleringen för psykiskt störda lagöverträdare har anpassats till nutida terminologi inom psykiatrin. Också denna förändring och den nya regleringen av bl.a. det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet medför behov av ett flertal lagändringar. Riksdagen har i denna del redan fattat beslut om lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning och om ändringar i brottsbalken m.fl. lagar (SFS 1991:1138–1147). Ytterli-

gare några följdändringar i lagar där det finns hänvisningar till brottsbalken bör dock ske. Jag lägger nu fram förslag även i denna fråga.

Som jag redan nämnt har terminologin inom den psykiatriska tvångsvårdslagstiftningen och inom strafflagstiftningen anpassats till nutida terminologi inom psykiatri. Ett förslag till motsvarande förändring inom civilrätten och processrätten har nyligen förelagts riksdagen (prop. 1990/91:194). Förslaget innebär att begreppsbildningen inom civilrätten och processrätten rörande personer med psykiska störningar bringas i överensstämmelse med vad som skall gälla inom lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård och strafflagstiftningen. Också inom dessa rättsområden kommer således "psykisk störning" att användas som grundläggande sjukdomsbegrepp. Detta begrepp kvalificeras genom bestämmningen "allvarlig" i vissa fall. Även dessa lagändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 1992.

I detta ärende tar jag upp frågan om begreppsbildningen i lagstiftningen i övrigt rörande personer med psykiska störningar.

I den av riksdagen antagna lagen om rättspsykiatrisk vård finns en bestämmelse som innebär att chefsöverläkaren i vissa situationer skall underrätta målsäganden innan en patient lämnar vårdinrättningen (28 §). Under riksdagsbehandlingen uttalade sig såväl social- som justitieutskottet för att regeringen bör överväga en skyldighet för chefsöverläkaren att underrätta målsäganden även i samband med att en patient rymmer. Sådana överväganden borde enligt socialutskottets mening lämpligen göras i samband med den översyn av sekretesslagen som skulle äga rum (1990/91:SoU13 s. 70). Riksdagen gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört. Jag lägger nu fram ett förslag till reglering av denna underrättelseskyldighet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 10 oktober 1991 att inhämta lagrådets yttrande över lagförslag som upprättats inom socialdepartementet. De förslag som remitterats till lagrådet bör fogas till protokollet i detta ärende, *bilaga 1*.

Lagrådet har i sitt yttrande, som bör fogas till protokollet som *bilaga 2*, i allt väsentligt godtagit förslagen. Med anledning av ett påpekande från lagrådet har i förhållande till lagrådsremissen ett nytt andra stycke tillförts 28 § i förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård. Dessutom har smärre redaktionella ändringar gjorts i förslaget till lag om

2 Hänvisningar till 1966 års lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall

Mitt förslag: Med anledning av den nya lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård, m.m. görs följdändringar av huvudsakligen redaktionell art i bl.a. datalagen, kreditupplysningslagen och utlänningslagen. Ändringarna innebär att hänvisningar till lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall ersätts med hänvisningar till de nya lagarna på området.

Skälen för mitt förslag: Lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) skall enligt riksdagens beslut upphöra att gälla vid utgången av år 1991 (prop. 1990/91:58, SoU13, rskr. 329). De två nya lagarna på området – lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård resp. lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård – bygger på en delvis ändrad syn på psykiska sjukdomar och därmed jämställd psykisk abnormitet med bl.a. en annan terminologi. Denna förändring samt det förhållandet att LSPV ersätts med två nya lagar innebär att redaktionella ändringar bör göras i flera lagar. Hänvisningar till eller omnämmanden av LSPV i andra lagar bör, i de fall det inte finns någon anledning att ändra bestämmelsernas innebörd i sak, ersättas med hänvisningar till de nya lagarna. Sådana hänvisningar finns i datalagen (1973:289), kreditupplysningslagen (1973:1173), lagen (1944:133) om kastrering (kastreringslagen), passlagen (1978:302), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) samt i utlänningslagen (1989:529).

Datalagen och kreditupplysningslagen

I 4 § datalagen finns en bestämmelse som innebär att tillstånd att inrätta och föra personregister som innehåller uppgift om att någon varit föremål för tvångsingripande enligt LSPV endast om synnerliga skäl föreligger får meddelas annan än myndighet som enligt lag eller annan författning har att föra förteckning över sådana uppgifter. Enligt 6 § kreditupplysningslagen får motsvarande uppgift inte heller utan medgivande av datainspektionen insamlas, lagras eller vidarebefordras i kreditupplysningsverksamhet. De integritetshänsyn som motiverar de nämnda bestämmelserna gör sig gällande med samma styrka när det gäller uppgift om vård enligt någon av de två nya lagarna. Hänvisningarna till LSPV bör därför ersättas med hänvisningar till lagarna om psykiatrisk tvångsvård resp. om rättspsykiatrisk vård. Äldre föreskrifter om uppgift om att någon har varit föremål för åtgärder enligt LSPV bör alltså gälla.

Kastreringslagen

I 4 § kastreringslagen finns bestämmelser bl.a. om när kastrering får ske utan socialstyrelsens tillstånd. Dessa bestämmelser gäller dock inte bl.a. den som

är intagen på sjukhus med stöd av LSPV. På senare tid har behovet och utformningen av kasteringslagen kommit att sättas i fråga. Inom regeringskansliet pågår för närvarande en översyn av lagen på grundval av ett förslag från socialstyrelsen.

Utän att föregripa detta beredningsarbete kan det konstateras att kasteringslagen inte är helt i samklang med nutida värderingar och språkbruk. I avvaktan på resultatet av översynen föreslår jag inte annan ändring än att hänvisningen till LSPV även i denna lag ersätts med hänvisningar till de nya lagarna på området. Jag kommer senare (avsnitt 5.3) även att ta upp en fråga om terminologin i kasteringslagen beträffande personer med psykiska störningar.

Utlänningslagen

Enligt 29 § andra stycket lagen om psykiatrisk tvångsvård resp. 17 § andra stycket lagen om rättspsykiatrisk vård skall vården av en patient som är utlänning upphöra vid verkställighet av ett beslut om hemsändande som har meddelats med stöd av 12 kap. 3 § utlänningslagen. I sistnämnda lagrum hänvisas för närvarande till LSPV. Hänvisning bör i stället göras till de två nya lagarna (jfr prop. 1990/91:58 s. 270 och 485 ff.).

LVM

Ett beslut om tvångsvård enligt LVM hindras inte av att någon för kortare tid ges vård med stöd av LSPV (4 § andra stycket LVM). Bakgrunden till bestämmelsen, som infördes år 1984 (prop. 1983/84:174, SoU33, rskr. 377), är att vård med stöd av LVM inte får beslutas om vårdbehovet kan tillgodoses på något annat sätt. Genom bestämmelsen klargörs att vård enligt LVM kan beslutas även om LSPV tillämpas samtidigt under en begränsad tid, exempelvis om missbrukaren drabbas av en alkoholpsykos som i ett inledningskede kräver slutet psykiatrisk vård. Med kortare tid avses i detta sammanhang upp till en vecka eller undantagsvis något längre (prop. 1983/84:174 s. 29).

I förarbetena till den nu gällande LVM framhöll föredragande statsrådet att bestämmelsens utformning fick övervägas på nytt i anslutning till reformeringen av den psykiatriska tvångsvårdslagstiftningen (prop. 1987/88:147). Frågan om gränsdragningen mellan LVM och LSPV togs också upp i prop. 1990/91:58 (avsnitt 3.1.2). Det föredragande statsrådet anförde att den nu aktuella bestämmelsen i LVM lämpligen borde kvarstå med oförändrat innehåll, som dock fick jämkas i formellt hänseende, även sedan LSPV ersatts med ny lagstiftning. Något vägande skäl att göra en annan bedömning än den som nyss redovisats har inte framkommit. På motsvarande sätt som hittills bör en kortare tids vård med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård inte hindra vård enligt LVM. Däremot bör den som vårdas med stöd av lagen om rättspsykiatrisk vård inte kunna bli föremål för tvångsvård enligt LVM. Det vårdbehov beträffande missbruk som kan finnas får tillgodoses inom ramen för den rättspsykiatriska vården.

Hänvisningar till LSPV återfinns även i passlagen. Till denna lag återkommer jag i nästa avsnitt.

3 Passlagen

Mitt förslag: Reglerna om passtillstånd m.m. för personer som ges psykiatrisk tvångsvård ändras i den omfattning som är direkt nödvändig på grund av den nya lagstiftningen om sådan tvångsvård.

Passtillstånd skall fordras för den som vårdas enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård under förutsättning att chefsöverläkaren har gjort anmälan om att passtillstånd behövs eller att patienten genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

Frågor om passtillstånd skall prövas av socialstyrelsen. Styrelsens beslut skall få överklagas hos kammarrätt.

Bakgrunden till mitt förslag: De grundläggande reglerna om pass för svenska medborgare finns i passlagen (1978:302). Varje svensk medborgare har i princip rätt att på ansökan få vanligt pass. Ansökan görs hos passmyndighet, dvs. inom riket hos polismyndighet. Om sökanden inte ger in fotografier eller om vissa andra formella krav på passansökan inte uppfylls skall denna avslås. I övrigt får en passansökan avslås endast under speciella förhållanden som att sökanden t.ex. är anhållen, har reseförbud eller är efterlyst (se 7 § passlagen). Pass får inte heller utfärdas om en sökande undantagsvis måste ha särskilt tillstånd till pass men inte har fått sådant tillstånd. I ett passtillstånd kan också föreskrivas att passet får utfärdas endast med begränsad giltighet.

Passtillstånd krävs enligt nu gällande passlag endast för vissa för brott dömda personer samt för den som är intagen på sjukhus eller utskriven på försök från sjukhuset enligt LSPV eller är inskriven i specialsjukhus enligt 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (äldre omsorgslagen) eller utskriven på försök från sådant sjukhus.

För att passtillstånd skall krävas för den som vårdas med stöd av LSPV resp. äldre omsorgslagen skall dessutom någon av följande förutsättningar vara uppfylld:

1. chefsöverläkaren vid sjukhuset har gjort anmälan om att pass inte får utfärdas utan passtillstånd,

2. sådana förhållanden föreligger som avses i 17 § andra stycket LSPV, dvs. patienten har intagits på grund av domstols förordnande eller under inflytande av psykisk sjukdom begått brott mot annans personliga säkerhet, för vilket åtal inte väckts, eller varit intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd för brott och under tiden för anstaltsvården eller i samband med att denna upphört intagits för sluten psykiatrisk vård med stöd av LSPV och inte skall återföras till anstalten,

3. sådana förhållanden föreligger som avses i 42 § tredje stycket äldre omsorgslagen, dvs. patienten har av domstol överlämnats till vård i specialsjukhus eller i annat fall beretts vård i specialsjukhus oberoende av samtycke och under inflytande av psykisk utvecklingsstörning begått brott mot annans personliga säkerhet, för vilket åtal inte väckts, eller varit intagen i kriminalvårdsanstalt för undergående av påföljd för brott och under tiden för anstaltsvården eller i samband med att denna upphört inskrivits i specialsjukhus oberoende av samtycke och inte skall återföras till anstalten,

4. för patienten tidigare utfärdat pass efter intagningen eller inskrivningen har återkallats på grund av framställning av chefsöverläkaren eller utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden om att det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att patienten har pass.

Inom kriminalvården skall passtillstånd vägras om det skäligen kan antas att den dömda skulle ägna sig åt brottslig verksamhet i samband med en utlandsresa, att han genom att resa utomlands skulle söka undandra sig fortsatt verkställighet av den ådömda påföljden eller att resan annars skulle motverka hans anpassning i samhället. Frågor om passtillstånd prövas av styresmannen vid anstalten eller av frivårdsmyndigheten. Styresmannen eller frivårdsmyndigheten får alltid och skall i vissa situationer hänskjuta ärendet till övervakningsnämnden. Övervakningsnämndens beslut kan överklagas hos kriminalvårdsnämnden eller, i vissa fall, hovrätt. Kriminalvårdsnämndens eller hovrättens beslut får inte överklagas.

För den som är intagen på sjukhus enligt LSPV, inskriven i specialsjukhus enligt den äldre omsorgslagen eller utskriven på försök från sådant sjukhus skall passtillstånd vägras om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att patienten har pass. För de personer som här avses prövas frågor om passtillstånd av chefsöverläkaren vid sjukhuset eller, när det gäller de kategorier patienter som jag tidigare redovisat under punkterna 2 och 3, av utskrivningsnämnden. Chefsöverläkaren får hänskjuta ärendet till utskrivningsnämnden för avgörande. En chefsöverläkares beslut om anmälan att pass inte får utfärdas utan passtillstånd får inte överklagas. Andra beslut enligt passlagen av en chefsöverläkare får överklagas hos utskrivningsnämnden. En sådan nämnds beslut får överklagas hos psykiatriska nämnden. I passlagen finns vissa regler om överklagandet.

En chefsöverläkare eller en nämnd som har att pröva frågor om passtillstånd får vidare besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att en patient som måste ha passtillstånd har pass. I en sådan framställning får begäras att passet skall återkallas endast provisoriskt på sex månader eller kortare tid. I stället för återkallelse får begäras begränsning av passets giltighet.

Om en passmyndighet får kännedom om att pass utfärdats i strid mot bestämmelserna om passtillstånd, skall passmyndigheten omedelbart göra anmälan till övervakningsnämnd, chefsöverläkare eller utskrivningsnämnd, om passinnehavaren alltjämt undergår kriminalvård eller bereds sjukvård enligt LSPV resp. i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda.

I en av den dåvarande regeringen den 11 juli 1991 beslutad lagrådsremiss om ändringar i brottsbalken m.m. (villkorlig frigivning) har föreslagits nya

regler om villkorlig frigivning med ikraftträdande den 1 januari 1993. Lagrådet har den 27 september 1991 yttrat sig över remissen. Om förslaget genomförs föranleder det ändringar i bl.a. passlagen. Jag har dock i detta sammanhang inte funnit anledning att särskilt beakta förslaget i den nämnda lagrådsremissen.

Skälen för mitt förslag: Organisationen med utskrivningsnämnder och psykiatriska nämnden skall upphöra vid utgången av år 1991. Rättslig prövning av frågor om psykiatrisk tvångsvård skall göras av de allmänna förvaltningsdomstolarna med länsrätterna som första instans. Dessa domstolar skall också ta över utskrivningsnämndernas och psykiatriska nämndens uppgifter att besluta i vissa fall om vård på vårdhem eller specialsjukhus enligt övergångsregleringen till den nya omsorgslagen. I prop. 1990/91:58 (s. 187) anförde föredraganden att utskrivningsnämndernas och psykiatriska nämndens befattning med frågor om passtillstånd och om återkallelse av pass inte bör gå över till domstol. Vidare uttalades att i den mån den prövning som här avses behöver ges en motsvarighet efter nämndernas upphörande bör uppgiften ligga på socialstyrelsen.

De förändringar som lagen om psykiatrisk tvångsvård resp. lagen om rättspsykiatrisk vård innebär jämfört med LSPV, gör det nödvändigt att för det första ta ställning till vilka patienter som skall omfattas av de särskilda reglerna om passtillstånd. Ändringarna innebär för det andra att utskrivningsnämndernas och psykiatriska nämndens uppgifter på området måste ses över och, i den utsträckning uppgifterna behöver vara kvar, gå över till annan myndighet. Slutligen måste vissa ändringar av främst redaktionell art göras i passlagen.

När det gäller frågan om vilka patienter som skall omfattas av de särskilda reglerna om passtillstånd kan jag konstatera att det redan i samband med passlagens tillkomst diskuterades i vad mån sådana regler var befogade för personer med psykiska avvikelser (prop. 1977/78:156, JuU 39, rskr. 316). En utgångspunkt var därvid att en passvägran i sak innebär ett förbud mot att lämna landet och därför framstår som en begränsning av den rätt att lämna riket som tillförsäkras varje medborgare enligt 2 kap. 8 § regeringsformen (RF). Begränsningar i en sådan rättighet får enligt 2 kap. 12 § RF göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle och får bl.a. aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett begränsningen. Det har å andra sidan inte ansetts lämpligt att helt undanröja vårdmyndigheternas möjlighet till inflytande i passfrågor i vissa mera speciella situationer såsom då en patient kan misstänkas vilja avvika från sjukhuset och bege sig utomlands i samband därmed eller då en utlandsresa för en försöksutskrivna patient skulle kunna innebära fara för honom själv eller annan. För egen del vill jag tillägga att den kraftiga minskningen av antalet ineliggande LSPV-patienter och de allt kortare vårdtiderna (se prop. 1990/91:58 s. 72 resp. s. 183) kan antas ha medfört att de särskilda reglerna om passtillstånd för dessa patienter med tiden kommit att få en allt mindre betydelse. Denna bedömning bekräftas av att rikspolisstyrelsen (RPS), enligt vad jag inhämtat under hand, hittills i år registrerat endast en anmälan om att passtillstånd krävs för en LSPV-patient. Utskriv-

ningsnämnderna har enligt en uppgift från psykiatriska nämnden under senare år haft att pröva ett 50-tal passärenden per år.

Den avvägning mellan delvis motstående intressen som gjorts i passlagen synes inte ha vållat några större olägenheter vare sig för de patienter som berörs eller de myndigheter som har att tillämpa reglerna. Passtillståndsreglerna har inte heller orsakat några praktiska tillämpningsproblem. Med beaktande härav förslår jag att ändringarna i detta hänseende begränsas till vad som är nödvändigt till följd av den nya lagstiftningen på vårdområdet.

Mot bakgrund av vad jag hittills har anfört föreslår jag följande reglering. För det första bör det, i likhet med vad som nu gäller för den som vårdas med stöd av LSPV, krävas passtillstånd för patienter som vårdas med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård, om chefsöverläkaren gjort anmälan om att sådant tillstånd behövs. Eftersom antalet ineliggande patienter och vårdtiderna, som jag redan nämnt, under senare år kraftigt minskat (år 1988 vårdades ca 59 % av de under året utskrivna LSPV-patienterna under högst en månad) torde dock chefsöverläkaren mera sällan ha anledning att göra sådan anmälan.

När det gäller de patienter som avses i nuvarande 20 § 2 passlagen, för vilka prövning av passtillstånd är obligatorisk, finns inte någon direkt motsvarighet i de två nya vårdlagarna. Som jag tidigare redovisat tar den nämnda bestämmelsen i passlagen sikte på patienter som har beretts vård på grund av domstols förordnande eller som under inflytande av psykisk sjukdom har begått brott mot annans personliga säkerhet för vilket åtal inte väckts. Bestämmelsen tar också sikte på patienter som har varit intagna i kriminalvårdsanstalt för verkställighet av påföljd för brott och under tiden för anstaltsvården eller i samband med att denna upphört har intagits enligt LSPV och inte skall föras åter till anstalten. Dessutom omfattar bestämmelsen motsvarande grupper av patienter med psykisk utvecklingsstörning. Såvitt gäller LSPV motsvaras patientkategorierna närmast av de patienter som avses i lagen om rättspsykiatrisk vård, dvs. sådan patient som efter beslut av domstol skall ges rättspsykiatrisk vård, sådan som är anhållen, häktad eller intagen på en enhet för rättspsykiatrisk undersökning eller sådan som är intagen i eller skall förpassas till kriminalvårdsanstalt. Vissa skillnader mellan de två grupperna finns dock. Det är enligt min mening inte nödvändigt att låta samtliga patienter som avses i lagen om rättspsykiatrisk vård omfattas av regler om obligatoriskt passtillstånd. För den som är anhållen eller häktad gäller för övrigt enligt 7 § passlagen att passansökan skall avslås oavsett om några regler om passtillstånd är tillämpliga eller inte. För patienter som är intagna i kriminalvårdsanstalt finns andra regler enligt vilka passtillstånd kan krävas. Dessutom kan chefsöverläkaren anmäla att passtillstånd krävs enligt vad jag nyss anfört även för dessa patienter. Endast den patientgrupp där det typiskt sett kan antas finnas ett särskilt starkt intresse för vårdmyndigheterna att ha inflytande över passfrågan bör omfattas av sådana regler som jag nyss nämnde. De patienter för vilka ett sådant antagande kan göras måste enligt min mening vara de som efter beslut av domstol enligt 31 kap. 3 § brottsbalken överlämnats till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. För sådana patienter bör således pass aldrig få utfärdas utan passtillstånd. Beträffande de patienter som efter beslut av domstol skall ges rättspsykia-

trisk vård utan särskild utskrivningsprövning bör samma regler gälla som för de patienter som vårdas med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård, dvs. passstillstånd fordras endast om chefsöverläkaren gjort anmälan härom eller om tidigare utfärdat pass har återkallats.

När det slutligen gäller patienter enligt LSPV som fått sitt pass återkallat efter framställning enligt 24 § andra stycket passlagen finns det inte tillräcklig anledning att ändra reglerna i sakligt hänseende.

Beträffande frågan om passstillstånd för psykiskt utvecklingsstörda gör jag följande bedömning. I propositionen med förslag till passlag anförde det föredragande statsrådet att han för egen del ansåg det uppenbart att frågan om särskilda regler för den som är omhändertagen enligt omsorgslagen har mycket liten praktisk betydelse (prop. 1977/78:156 s. 27). Främst med hänsyn till att en psykiskt utvecklingsstörd som har gjort sig skyldig till brott kan överlämnas till vård i specialsjukhus av domstol, ansågs dock inte tillräckliga skäl föreligga att frånga gällande ordning i vad denna innebär att en särskild passprövning kan ske beträffande den som oberoende av eget samtycke är föremål för vård på sådant sjukhus.

Som redovisas i prop. 1990/91:58 s. 469 har sedan ganska lång tid tillbaka endast ett fåtal personer årligen med stöd av 31 kap. 3 § brottsbalken överlämnats till vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda. Genom den nya lagstiftningen kommer möjligheten att överlämna en lagöverträdare som är psykiskt utvecklingsstörd till sådan vård att avskaffas (SFS 1991:1138). När det gäller behovet av den särskilda övergångsregleringen som alljämt gäller för vård oberoende av samtycke enligt 35 § äldre omsorgslagen befanns dock, med tanke på antalet ännu intagna enligt nyss nämnda bestämmelse, att denna inte kunde upphävas i samband med ändringarna beträffande den psykiatriska tvångsvården (prop. 1990/91:58 s. 186). Som också uttalades ligger dock inriktningen mot att upphäva dessa tvångsbestämmelser fast. Riksdagen hade ingen erinran mot denna bedömning (1990/91:SoU13, rskr. 329).

Mot bakgrund av att bestämmelserna i äldre omsorgslagen inte helt kunnat avskaffas föreslår jag ingen ändring såvitt gäller den grupp av patienter med psykisk utvecklingsstörning som skall omfattas av de särskilda reglerna om passstillstånd.

Jag delar i och för sig den tidigare nämnda bedömningen att utskrivningsnämndernas och psykiatriska nämndens befattning med frågor om passstillstånd och om återkallelse av pass inte bör gå över till domstol. Passstillstånd skall vägras, om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att patienten har pass. Chefsöverläkaren är den som i första hand har förutsättningar att göra denna bedömning. Chefsöverläkarens uppgifter på detta område bör emellertid med hänsyn till dennes vårdansvar begränsas till att göra anmälan om att passstillstånd krävs i enlighet med vad jag tidigare redovisat. I likhet med vad som nu gäller enligt passlagen bör ett sådant beslut inte kunna överklagas.

Enligt min mening är socialstyrelsen den myndighet som har de bästa förutsättningarna att på ett både rättssäkert och ekonomiskt försvarbart sätt klara uppgiften att besluta i frågor om passstillstånd och återkallelse av pass. Inom socialstyrelsen finns redan den medicinska och juridiska kompetens

som behövs. Styrelsen har också ett tillsynsansvar över den psykiatriska tvångsvården och andra uppgifter på området. Med tanke på det fåtal passeranden som socialstyrelsen kan förväntas få att handlägga torde inte heller någon resursförstärkning behövas. Övervägande skäl talar därför för att socialstyrelsen bör pröva dessa passfrågor. Inte minst av rättssäkerhetsskäl måste dock styrelsens beslut kunna överklagas.

Reglerna om passstillstånd har, som jag redan nämnt, ett nära samband med den grundlagsfästa rätten att lämna riket. En motsvarande rättighet att lämna vilket som helst land, inbegripet sitt eget, finns i tilläggsprotokoll nr 4 till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Det torde inte helt kunna uteslutas att denna frihet kan anses som en sådan civil rättighet som enligt konventionen berättigar till rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol. Socialstyrelsen kan inte anses som ett sådant domstolsliknande organ som skulle kunna anses som en domstol i konventionens mening. Trots vad jag tidigare anfört om att passfrågor inte bör gå över till domstol, måste därför socialstyrelsens beslut i dessa frågor kunna prövas i domstol. En möjlighet att överklaga till kammarrätt bör därför införas. Det blir fråga om endast enstaka mål av detta slag i kammarrätten. Jag vill i sammanhanget anmärka att domstolsutredningen (Ju 1989:06), som har i uppdrag att göra en översyn av domstolarnas uppgifter, arbetssätt och organisation, utreder också frågor som berör instansordningen enligt passlagen. Utredningen beräknas avsluta sitt arbete före utgången av detta år.

I lagen om psykiatrisk tvångsvård resp. lagen om rättspsykiatrisk vård finns bestämmelser som innebär att andra läkare än en chefsöverläkare kan få fullgöra dennes uppgifter. Dessa bestämmelser föranleder en ändring i 34 § passlagen.

4 Vissa sekretessfrågor

4.1 Uppgiftslämnande mellan hälso- och sjukvården och kriminalvården

Mitt förslag: Chefsöverläkaren skall till kriminalvården lämna ut uppgift om en patient som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande skall förpassas till ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt, om uppgiften behövs inom kriminalvården.

Skälen för mitt förslag: Vårdinrättningar där rättspsykiatrisk vård ges omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100, omtryckt 1989:713). Det innebär att sekretess gäller för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Sådan sekretess gäller också i förhållande till den vårdbehövande själv i fråga om uppgift om hans hälsotillstånd, om det med hänsyn till ändamålet

med vården eller behandlingen är av synnerlig vikt att uppgiften inte lämnas till honom (7 kap. 3 §). En sekretessbelagd uppgift får inte heller röjas för annan myndighet i andra fall än som anges i sekretesslagen eller i lag eller förordning till vilken sekretesslagen hänvisar (1 kap. 3 §). En sådan hänvisning finns i 14 kap 1 § sekretesslagen enligt vilken sekretess inte hindrar att uppgift lämnas till annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Enligt en annan undantagsregel får sekretessbelagd uppgift lämnas till myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda (14 kap. 3 §). Detta undantag, den s.k. generalklausulen, gäller dock inte i fråga om bl.a. sekretess inom hälso- och sjukvården.

Också inom kriminalvården finns sekretessregler med hänsyn främst till skyddet för enskilda personliga förhållanden. Med vissa undantag gäller där sekretess för uppgift om sådana förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs (7 kap. 21 § sekretesslagen). För uppgifter som finns inom hälso- och sjukvården vid en kriminalvårdsanstalt eller ett häkte rörande intagnas och häktades hälso-tillstånd och andra personliga förhållanden gäller däremot hälso- och sjukvårdssekretess enligt den tidigare redovisade bestämmelsen i 7 kap. 1 § sekretesslagen. En konsekvens av denna sekretessreglering är att hälso- och sjukvårdspersonal inom kriminalvården normalt inte kan lämna uppgifter om en intagen vidare till övrig personal inom anstalten, om inte den intagne själv samtycker till det. Uppgift om att en intagen lider av en sådan smittsam sjukdom som enligt smittskyddslagen (1988:1472) utgör en samhällsfarlig sjukdom undantas emellertid härifrån. Enligt en bestämmelse i 37 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt skall hälso- och sjukvårdspersonal inom kriminalvården som får kännedom om ett sådant förhållande underrätta styresmannen om detta, om det behövs med hänsyn till fara för att smittan skall spridas. Denna underrättelseskyldighet bryter igenom sekretessen som en följd av den tidigare omnämnda bestämmelsen i 14 kap. 1 § sekretesslagen. En motsvarande bestämmelse om underrättelseskyldighet finns i 4 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.

Såvitt gäller förhållandet till hälso- och sjukvården finns vidare en bestämmelse i 6 § förordningen (1976:376) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. enligt vilken förståndaren för förvaringslokalen, då en intagen förs över till sjukhus, skall underrätta den läkare som är ansvarig för vården om ändamålet med frihetsberövandet och övriga förhållanden av betydelse för den intagnes vistelse på sjukhuset. Någon motsvarande bestämmelse då det gäller överförande från en kriminalvårdsanstalt till ett sjukhus har däremot inte ansetts erforderlig. Det finns inte heller någon uppgiftsskyldighet från hälso- och sjukvården till kriminalvården.

Om en häktad person som förts över till en sjukvårdsinrättning för rättspsykiatrisk vård inte längre har behov av sådan vård innan beslutet om frihetsberövande upphört att gälla, skall han föras tillbaka till häktet. Motsvarande gäller en intagen i kriminalvårdsanstalt intill dess att frigivning skall ske. Från vårdinrättningen kan uppgifter om patienten lämnas till kriminalvården endast om det står klart att den enskilde eller någon honom närstå-

ende inte lider men om uppgiften röjs eller med patientens samtycke. Det är emellertid enligt min mening uppenbart att uppgifter om en patient måste få vidarebefordras till kriminalvården från de enheter inom hälso- och sjukvården där rättspsykiatrisk vård har getts i en situation när patienten skall återföras till kriminalvården. Jag tänker härvid inte minst på uppgifter om pågående medicinering eller om fortsatta stöd- eller behandlingsåtgärder som inte kräver rättspsykiatrisk vård. Inom kriminalvården förutsätter dessa åtgärder att den intagne accepterar dem. Man torde också kunna utgå från att de allra flesta i en sådan situation kommer att samtycka till att uppgifterna vidarebefordras. I de enstaka fall där samtycke inte ges måste det dock finnas en möjlighet att trots detta lämna ut uppgifterna. Jag föreslår därför en regel med denna innebörd.

Den föreslagna bestämmelsen kan lämpligen tas in i en ny paragraf i lagen om rättspsykiatrisk vård och utformas som en uppgiftsskyldighet för chefsöverläkaren. En sådan föreskrift gör att annars sekretessbelagda uppgifter kan lämnas ut med stöd av 14 kap. 1 § sekretesslagen. Det förtjänar att framhållas att uppgifterna också inom kriminalvårdens hälso- och sjukvård och i den egentliga kriminalvårdsverksamheten kommer att omfattas av sekretesskydd. Av bestämmelsen bör framgå att uppgiftsskyldigheten – och därmed möjligheten att utan hinder av sekretess lämna ut uppgiften – endast omfattar uppgifter som behövs inom kriminalvården. Med sådana uppgifter avses t.ex. uppgifter om pågående medicinering och andra vård- eller stödsatser som kan behövas inom kriminalvården för att anstaltsvistelsen skall kunna utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas och skadliga följder av frihetsberövandet motverkas. Uppgifter om den avslutade rättspsykiatriska vården och vad som därvid förevarit bör däremot vanligen inte lämnas ut. Att uttömmande ange vilka uppgifter som kan behövas inom kriminalvården låter sig knappast göra. Det måste dock betonas att bestämmelsen är avsedd att tillämpas med urskillning och varsamhet. I första hand bör den enskildes samtycke till utlämnandet eftersträvas. Denne bör vanligen också informeras om vilka uppgifter som lämnas till kriminalvården. I den mån sekretess gäller även gentemot den enskilde själv med stöd av 7 kap. 3 § skall givetvis så inte ske. Sådana uppgifter som rör medicinering eller annan hälso- och sjukvård bör lämnas ut till hälso- och sjukvården vid kriminalvårdsanstalten eller häktet medan andra uppgifter lämnas ut till styresmannen för anstalten resp. föreståndaren för häktet.

4.2 Sekretess för beslut m.m.

Mitt förslag: På motsvarande sätt som hittills skall sekretess inte gälla inom hälso- och sjukvården för beslut enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård, om beslutet angår frihetsberövande åtgärd. Den särskilda bestämmelsen om att hälso- och sjukvårdssekretess inte gäller beslut av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden skall upphävas. I övrigt ändras sekretessreglerna för beslut enligt den nämnda lagstiftningen endast redaktionellt.

Skälen för mitt förslag: Beslut inom den psykiatriska tvångsvården omfat-

tas av den tidigare redovisade hälso- och sjukvårdssekretessen enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen. Utan någon undantagsregel skulle även beslut inom tvångsvården om frihetsberövande åtgärder omfattas av hälso- och sjukvårdssekretess. Ett sådant undantag finns dock i 7 kap. 2 § 2 sekretesslagen. Enligt denna bestämmelse gäller hälso- och sjukvårdssekretess inte beslut i ärende enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård, om beslutet angår frihetsberövande åtgärd. Härmed avses inte bara beslut om intagning för tvångsvård utan även t.ex. beslut om utskrivning, tillstånd att vistas utanför vårdinrättningens område och återkallande av sådant tillstånd. Rättssäkerhetsintresset av möjlighet till insyn i dessa beslut gör sig alltså gällande. Bestämmelsen bör dock jämkas i redaktionellt hänseende. Undantagsregeln gäller även i fortsättningen endast uppgifterna i beslutet och inte de uppgifter som beslutet grundar sig på.

Enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen gäller hälso- och sjukvårdssekretess också i sådan verksamhet hos myndighet som innefattar omprövning av beslut i hälso- och sjukvården. Sekretessen gäller dock inte beslut av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden (7 kap. 2 § 1 sekretesslagen). Som jag tidigare nämnt skall organisationen med utskrivningsnämnder och psykiatriska nämnden upphöra vid utgången av år 1991. Den rättsliga prövningen av frågor om psykiatrisk tvångsvård skall göras av de allmänna förvaltningsdomstolarna med länsrätterna som första instans. En ändring behöver därför göras i 7 kap. 2 § 1 sekretesslagen. Det finns däremot inte någon anledning att införa en ny reglering i sak på området (jfr prop. 1990/91:58 s. 206).

I sekretesslagen finns särskilda bestämmelser om sekretess hos domstolar (12 kap. sekretesslagen). Dessa bestämmelser blir tillämpliga även på förvaltningsdomstolarnas beslut enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård resp. lagen om rättspsykiatrisk vård. Av bestämmelserna följer att om en domstol i sin rättskipande verksamhet erhåller en uppgift som är sekretessbelagd hos annan myndighet, gäller sekretessen också hos domstolen (12 kap. 1 § sekretesslagen). Sekretessen upphör dock att gälla i målet eller ärendet om uppgiften förbringas vid offentlig förhandling i samma mål eller ärende (12 kap. 3 § sekretesslagen). Detsamma gäller om uppgiften tas in i dom eller beslut. Domstolen kan dock i denna situation förordna att sekretessen skall bestå. Sådant förordnande får endast i undantagssituationer omfatta domslutet eller motsvarande del av annat beslut (12 kap. 4 § sekretesslagen).

Mot den nu redovisade bakgrunden behövs inte någon särskild reglering för beslut hos domstol, motsvarande den som nu gäller hos utskrivningsnämnderna och psykiatriska nämnden. I domstolarna skall i stället tillämpas de särskilda reglerna om sekretess hos domstolar som redan finns. Härmed uppnås en likställighet med vad som gäller t.ex. beslut angående frihetsberövande åtgärd enligt smittskyddslagen (1988:1472).

Eftersom den nuvarande 7 kap. 2 § 1 sekretesslagen kan upphävas bör paragrafen i övrigt jämkas i redaktionellt hänseende.

I 7 kap. 19 § sekretesslagen bör slutligen en redaktionell ändring göras.

Mitt förslag: Chefsöverläkaren får skyldighet att, om den som är målsägande i förhållande till den som genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning önskar det, underrätta målsäganden om att patienten har lämnat vårdinrättningen utan tillstånd eller inte har återvänt dit sedan tiden för ett tillstånd att vistas utanför inrättningen har gått ut eller tillståndet har återkallats. Om det finns särskilda skäl skall underrättelse få lämnas utan att målsäganden begärt att bli underrättad.

Skälen för mitt förslag: I den av riksdagen antagna lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård finns en bestämmelse (28 §) som innebär att en chefsöverläkare är skyldig att, om den som är målsägande i förhållande till den som genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning önskar det, ge målsäganden information om beslut om att tvångsvården skall upphöra. Detsamma gäller för beslut om att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område. Bestämmelsen syftar till att stärka brottsoffrens ställning. Bakgrunden till bestämmelsen och dess närmare innebörd finns redovisad i prop. 1990/91:58 (s. 205 f., 211 och 327 f.).

Under riksdagsbehandlingen av förslaget till lag om rättspsykiatrisk vård uttalade sig såväl justitiekommittén (1990/91:JuU34 s. 34 och 51 f.) som socialutskottet (1990/91:SoU13 s. 70) för att regeringen bör överväga en skyldighet för chefsöverläkaren att underrätta målsäganden även i samband med att en patient som genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning rymmer. Riksdagen gav regeringen till känna vad socialutskottet anfört.

En skyldighet för chefsöverläkaren att underrätta en målsägande om att en patient har lämnat vårdinrättningen utan tillstånd bör regleras i nära anslutning till bestämmelsen om underrättelser vid vistelse utanför sjukvårdsinrättningens område resp. att vården skall upphöra. Också den nya regeln om underrättelseskyldighet bör tas in i 28 § lagen om rättspsykiatrisk vård och bygga på samma förutsättningar som hittills (se angående dessa prop. 1990/91:58 s. 327 f.). Jag vill understryka vikten av att underrättelse sker så snart som möjligt sedan det konstaterats att patienten avvikit.

Vid övervägandena har jag funnit att underrättelseskyldighet bör gälla även då en patient inte har återvänt till vårdinrättningen sedan tiden för ett tillstånd att vistas utanför inrättningens område gått ut eller tillståndet har återkallats. En sådan situation är i allt väsentligt jämförbar med att patienten utan tillstånd lämnar vårdinrättningen.

En komplikation i sammanhanget är att skälen för att underrätta en målsägande om att en patient har rymt eller uteblivit från vårdinrättningen kan vara lika starka beträffande en målsägande som inte uttryckt önskemål om eller förklarat sig inte vilja ha sådan information. Om det i en sådan situation är överhängande risk för att patienten kommer att utöva våld mot målsäganden kan det vara nödvändigt att vårdinrättningen snarast möjligt försöker få

kontakt med målsäganden. I lagrådsremissen hänvisade jag till att uppgiftslämnandet då kan ske straffritt med stöd av nödregeln i 24 kap. 4 § brottsbalken på det sätt som redovisats i prop. 1990/91:58. Lagrådet har påpekat att det, med hänsyn till att skyldigheten att lämna uppgift till målsägande som begärt att bli underrättad fått en utförlig reglering i paragrafen, är lämpligast att bestämmelsen får avse även det fallet att underrättelse är nödvändig fastän målsäganden inte begärt att bli underrättad. Visserligen torde brottsbalkens nödregel omfatta den åsyftade situationen. Inte minst för de myndigheter inom den rättspsykiatriska vården som har att bedöma om underrättelse till en målsägande skall eller får ske, ligger det dock ett värde i att bestämmelsen i lagen om rättspsykiatrisk vård innefattar även sådana särskilda situationer som nyss nämndes. Jag är därför beredd att ansluta mig till lagrådets mening och föreslår en bestämmelse om att underrättelse får lämnas utan att målsäganden begärt att bli underrättad, om det finns särskilda skäl.

Med särskilda skäl avses således situationer när det är överhängande risk för att patienten kommer att utöva våld mot målsäganden eller på annat sätt utsätter målsäganden för betydande fara. Eftersom målsäganden i de nu avsedda situationerna inte uttryckt önskemål om att bli underrättad eller kanske t.o.m. uttryckligen förklarat sig inte vilja bli underrättad måste det bli en bedömning från fall till fall av vad som skall anses som sådana särskilda skäl som motiverar en underrättelse. Det bör inte komma i fråga med underrättelse till en målsägande som inte framfört önskemål härom när en patient lämnar vårdinrättningen i enlighet med ett beslut av chefsöverläkaren eller domstol. Jag vill också betona skillnaden mellan underrättelse till en målsägande som, efter att ha givits möjlighet därtill, begärt att bli underrättad och en målsägande som inte framfört sådan begäran. I det första fallet *skall* underrättelse ske och chefsöverläkaren skall därvid inte göra någon bedömning av den aktuella faran för målsäganden. Då en målsägande inte begärt att bli underrättad måste chefsöverläkaren däremot alltid göra en bedömning av faran i den konkreta situationen. Chefsöverläkaren är då inte heller skyldig att underrätta målsäganden, däremot *får* chefsöverläkaren göra så om det finns särskilda skäl.

En väsentlig skillnad mellan den typ av underrättelse som jag nu föreslår och den redan beslutade underrättelseskyldigheten om vistelse utanför sjukvårdsinrättningens område eller om att vården skall upphöra, är att de sistnämnda besluten inte omfattas av sekretess vilket däremot en uppgift om att en patient avvikit från pågående rättspsykiatrisk vård gör. Som jag tidigare redovisat bryts sekretess av en uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning. Den regel i sekretesslagen, 14 kap. 1 §, som har denna följd, gäller dock endast uppgiftslämnande till myndighet. Den nyss föreslagna bestämmelsen i lagen om rättspsykiatrisk vård behöver därför kompletteras med en regel om att sekretess inte heller gäller vid sådan underrättelse till målsäganden. Sekretessgenombrottet bör dock gälla endast gentemot målsäganden. Detta får till följd bl.a. att chefsöverläkaren eller den som är i dennes ställe med en rimlig grad av säkerhet måste förvissa sig om att uppgiften utlämnas till rätt person. Bestämmelsen bör lämpligast kunna tas in i 7 kap. 1 § sekre-

tesslagen. Undantaget blir tillämpligt på underrättelser enligt såväl första som andra stycket i den föreslagna 28 § lagen om rättspsykiatrisk vård.

Det bör påpekas att de föreslagna bestämmelserna inte innebär någon inskränkning i polisens skyldigheter och möjligheter att lämna målsäganden den information och det skydd som kan behövas med hänsyn till omständigheterna. Den nya underrättelseskylldigheten skall självfallet inte heller påverka det samarbete som behövs mellan en sjukvårdsinrättning och polisen då en patient avviker från en vårdinrättning. Inte heller är tillämpningen av regeln i 10 § 6 allmänna läkarinstruktionen (1963:341) om underrättelser då en patient som lämnar eller avser att lämna sjukhuset är farlig för någon annans personliga säkerhet eller eget liv, avsedd att påverkas av den nu föreslagna underrättelseskylldigheten.

5 Terminologin beträffande personer med psykiska störningar

5.1 Bakgrund

Flera författningar på olika rättsliga områden innehåller bestämmelser med särskilda regler om personer med någon form av psykisk störning. Den terminologi som för närvarande används för att beskriva denna personkrets varierar. Flera av de uttryck som tidigare varit vanliga i författningar, t.ex. sinnessjukdom och sinnesslöhet, har inte längre någon motsvarighet inom det moderna medicinska språket.

I den hittillsvarande lagstiftningen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall används som grundläggande begrepp uttrycket psykisk sjukdom. Med sådan sjukdom jämföras i LSPV psykisk abnormitet som inte är psykisk sjukdom eller utgörs av hämning i förståndsutvecklingen. Den nya lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård bygger, som jag redan redovisat, på en delvis ändrad syn på psykiska sjukdomar och därmed jämställda tillstånd. För att detta skall markeras används det nya gemensamma sjukdomsbegreppet "psykisk störning" vilket kvalificeras genom ordet "allvarlig" när det gäller det medicinska kriteriet för psykiatrisk tvångsvård.

Begreppet allvarlig psykisk störning i den nya lagstiftningen skall således ersätta psykisk sjukdom och därmed jämställd abnormitet i LSPV. Begreppet skall också träda i stället för begreppen sinnessjukdom och sinnesslöhet samt det s.k. jämförbarhetsbegreppet i brottsbalken. Begreppet allvarlig psykisk störning är sammanfattningsvis avsett att vara något snävare än begreppet psykisk sjukdom i LSPV men ha en något vidare innebörd än begreppet sinnessjukdom i brottsbalken. När det gäller den närmare innebörden av detta begrepp i vårdlagstiftningen och strafflagstiftningen vill jag i övrigt hänvisa till uttalanden i prop. 1990/91:58 (särskilt s. 82 ff., 238 ff., 452 ff. samt 530 ff). Nämnda uttalanden har i allt väsentligt godtagits av riksdagen (jfr 1990/91:JuU34 s. 27 ff. samt 1990/91:SoU13 s. 28 ff.).

I vapenlagen (1973:1176, omtryckt 1991:1181) har en terminologisk anpassning till lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård m.m. redan beslutats (prop. 1990/91:130, JuU33, rskr. 300).

I regeringens proposition 1990/91:194 om förverkande av rätt att ta arv, m.m. har vidare nyligen föreslagits att den begreppsbyggnad rörande personer med psykiska störningar som skall användas inom lagstiftningen om den psykiatriska tvångsvården och straffrätten skall användas också inom civilrätten och processrätten. I det sammanhanget framhålls att det framstår som angeläget att den terminologi inom civilrättslig lagstiftning som används för att beskriva kretsen av personer för vilka särskilda regler gäller med hänsyn till dessa personers psykiska tillstånd, anpassas till modernt språkbruk. Förslaget i nämnda proposition innebär i korthet att begreppen sinnessjukdom och sinnesslöhet ersätts med allvarlig psykisk störning medan sådana beteckningar som själslig abnormitet eller annan rubbning av själverksamheten ersätts med psykisk störning. Vad detta närmare innebär redovisas utförligare i den nys nämnda prop. 1990/91:194.

5.2 Vissa hänvisningar till brottsbalken

Mitt förslag: Hänvisningar inom arbetsrätten till brottsbalkens särregler för psykiskt störda lagöverträdare anpassas till den nya terminologin inom straffrätten.

Skälen för mitt förslag: I 11 kap. lagen (1976:600) om offentlig anställning (LOA) finns regler om avskedande av arbetstagare som omfattas av lagen. Reglerna innebär i huvudsak att en arbetstagare som har begått brott eller grov eller upprepad tjänsteförseelse, som visar att han uppenbarligen är olämplig att inneha sin anställning, får avskedas. En arbetstagare som har rätt till statlig pension men inte har uppnått den ålder då han får avgå med ålderspension, får dock inte avskedas om han har begått brottet eller tjänsteförseelsen under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken och han lämpligen kan förflyttas eller annars omplaceras till någon annan anställning som är förenad med sådan pensionsrätt (11 kap. 3 § LOA). I den bestämmelse i brottsbalken som LOA hänvisar till talas för närvarande om att någon begått brott "under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur att den måste anses jämställd med sinnessjukdom". Som jag tidigare nämnt innebär den nya lagstiftningen på området att den straffrättsliga särregleringen för lagöverträdare med psykiska avvikelser anpassas till nutida terminologi inom psykiatri. Begreppen "sinnessjukdom" och "sinnesslöhet" liksom det s.k. jämställdhetsbegreppet ersätts med "allvarlig psykisk störning" (lag om ändring i brottsbalken, SFS 1991:1138).

De skäl som ligger bakom regleringen i LOA och hänvisningen till brottsbalkens särreglering för lagöverträdare med psykiska avvikelser har alljämt sin giltighet. Hänvisningen i LOA bör dock språkligt anpassas till den nya lydelsen av 30 kap. 6 § brottsbalken. Som dåvarande chefen för justitiedepartementet anförde i prop. 1990/91:58 innebär detta en viss minskning av den grupp som omfattas av särregleringen.

En avsikt med införandet av den nya terminologin beträffande psykiska

avvikelser är att skapa enhetlighet i lagstiftningen. Begreppet "allvarlig psykisk störning" i 30 kap. 6 § brottsbalken har sålunda samma innebörd som i lagarna om psykiatrisk tvångsvård resp. rättspsykiatrisk vård (jfr prop. 1990/91:58 s. 531). Avsikten med den föreslagna ändringen i LOA är inte att begreppet "allvarlig psykisk störning" skall få någon annan innebörd än det har i andra lagstiftningssammanhang. Den direkta hänvisningen till lagrummet i brottsbalken bör därför slopas.

En motsvarande bestämmelse finns i 32 § prästanställningslagen (1988:184). Även denna bestämmelse bör anpassas till den ändrade lydelsen i brottsbalken. Av övergångsbestämmelserna till regeringsformen följer emellertid att bl.a. grundläggande föreskrifter om prästtjänster i svenska kyrkan meddelas i lagen om svenska kyrkan eller i annan lag som stiftas av riksdagen efter yttrande av kyrkomötet. Detsamma gäller i fråga om ändring av sådan lag. Riksdagen har som vilande antagit ett förslag i regeringens proposition 1990/91:67 om ändring i övergångsbestämmelserna till regeringsformen som innebär att begreppet "lagen om svenska kyrkan" tas bort ur dessa bestämmelser (1990/91:KU24, rskr. 117). Förslaget innebär dock inte någon ändring såvitt avser grundläggande föreskrifter om prästtjänster i svenska kyrkan. Sedan kyrkomötets yttrande inhämtats bör regeringen återkomma till riksdagen med ett förslag till lag om ändring i prästanställningslagen.

5.3 Ny terminologi inom lagstiftningen i övrigt

Mitt förslag: Den begreppsbildning rörande personer med psykiska störningar som skall gälla inom såväl lagstiftningen om den psykiatriska tvångsvården och straffrätten som, enligt förslag som förelagts riksdagen, inom civil- och processrätten skall användas också inom lagstiftningen i övrigt.

Skälen för mitt förslag: Som framgått av det tidigare sagda har terminologin inom stora delar av det rättsliga området anpassats eller föreslagits anpassad till en mera nutida syn på psykiska avvikelser. Det framstår som angeläget att denna anpassning genomförs även inom lagstiftningen i övrigt. Utöver de tidigare redovisade bestämmelserna finns regler om personer med psykiska avvikelser i bl.a. lagen (1944:133) om kastrering, luftfartslagen (1957:297), lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m., transplantationslagen (1975:190), steriliseringslagen (1975:580) samt högskolelagen (1977:218). I den angivna lagstiftningen beskrivs dessa personer på olika sätt. Det anges ibland att reglerna skall gälla den som lider av psykisk sjukdom eller abnormitet. I andra lagar talas om psykisk sjukdom, hämrad förståndsutveckling eller psykisk abnormitet. Också uttrycken sinnessjukdom eller rubbning av självsverksamhet resp. rubbad självsverksamhet återfinns alltså i lagstiftningen. De mera neutrala uttrycken psykisk lämplighet eller psykiska förhållanden används också. Sammanfattningsvis ger även den lagstiftning som jag här behandlar ett splittrat och i många delar föråldrat intryck.

I *lagen om behörighet att utöva veterinäryrket m.m.* anges att, om legitimerad veterinär på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten blir ur stånd att nöjaktigt utöva veterinäryrket, jordbruksverket ofördröjligen skall återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleder annat. Bestämmelsen omfattar såväl personer med allvarliga psykiska sjukdomar som personer med lättare psykiska störningar. Den nuvarande terminologin bör därför ersättas med det i lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård grundläggande sjukdomsbegreppet, nämligen psykisk störning. Kvalificeringen i bestämmelsen ligger i stället i att veterinären på grund av sin psykiska störning skall bli ur stånd att nöjaktigt utöva sitt yrke.

Enligt en bestämmelse i *steriliseringlagen* får socialstyrelsen i vissa situationer lämna tillstånd till sterilisering, om det föreligger beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra bl.a. allvarlig psykisk sjukdom eller abnormitet överförs till avkomling. Även i detta sammanhang omfattar således bestämmelsen personer med såväl psykiska sjukdomstillstånd som andra psykiska störningar. Den nuvarande terminologin bör därför ersättas med beteckningen psykisk störning. Att det skall vara fråga om allvarliga sådana tillstånd framgår redan av lagtexten.

Även i en bestämmelse i *högskolelagen* om avskiljande av studerande talas om psykisk sjukdom eller psykisk abnormitet (prop. 1986/87:100 bil. 10 s. 203 ff.). I enlighet med vad som tidigare anförts bör de båda benämningarna ersättas av det grundläggande sjukdomsbegreppet psykisk störning. Bestämmelsens omfattning kvalificeras av att det dessutom skall föreligga en påtaglig risk för att den studerande kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen.

I *transplantationslagen* finns en bestämmelse som avser ingrepp på bl.a. den som på grund av psykisk sjukdom, hämmad förståndsutveckling eller psykisk abnormitet av annat slag saknar förmåga att lämna samtycke till ingreppet. I enlighet med vad jag tidigare anfört borde även denna bestämmelse anpassas till en mera nutida terminologi. Emellertid pågår inom regeringskansliet överväganden i anledning av Transplantationsutredningens betänkande (SOU 1989:98) Transplantation – etiska, medicinska och rättsliga aspekter. Ett förslag till ny reglering beräknas kunna framläggas under våren 1992. Med hänsyn härtill bör den i och för sig önskvärda anpassningen anstå.

Av samma skäl, dvs. pågående beredning (jfr avsnitt 2.1), bör uttrycket rubbad själsverksamhet i *kastreringslagen* övergångsvis kunna stå kvar.

För fullständighetens skull vill jag avslutningsvis nämna att uttrycken psykisk lämplighet resp. psykiska förhållanden som används i *luftfartslagen* enligt min mening inte behöver ändras. På motsvarande sätt bör definitionen i *stadgan (1970:88) om enskilda vårdhem m.m.* av kontrollerad familjevård, dvs. sådan sluten psykiatrisk vård som i anslutning till sjukhuset anordnas i enskilt hem, kunna stå kvar utan ändring.

6 Ikraftträdande

De i detta sammanhang föreslagna lagändringarna bör träda i kraft samtidigt som den av riksdagen redan beslutade lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård m.m., dvs. den 1 januari 1992.

7 Kostnader och resursbehov

Prop. 1991/92:59

De i huvudsak redaktionella och terminologiska ändringarna som föreslås i avsnitt 2 och 5 kan inte antas medföra några kostnader eller något resursbehov. De ändringar som föreslås i avsnitt 3 torde inte heller innebära att några nya kostnader uppkommer. Som framgått av nämnda avsnitt har frågor om passtillstånd och andra passärenden med tiden kommit att få en allt mindre omfattning inom den psykiatriska tvångsvården. Socialstyrelsen och kamrarrätten i Stockholm kommer dock att som en ny uppgift få ett mindre antal sådana ärenden. En utvärdering av denna uppgifts betydelse för styrelsen resp. rätten bör ske två år efter ikraftträdandet. Ändringarna som föreslås i avsnitt 4 erfordrar inte någon resursförstärkning.

8 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1944:133) om kastrering,
2. lag om ändring i lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m.,
3. lag om ändring i datalagen (1973:289),
4. lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173),
5. lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580),
6. lag om ändring i lagen (1976:600) om offentlig anställning,
7. lag om ändring i högskolelagen (1977:218),
8. lag om ändring i passlagen (1978:302),
9. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
10. lag om ändring i lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall,
11. lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) samt
12. lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Förslagen under 2 – 11 har upprättats i samråd med andra berörda statsråd.

Förslagen fränsett det under 7 gäller lagstiftning som faller inom lagrådets granskningsområde. Lagförslagen under 1, 3, 4, 10 och 11 är dock av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådet har granskat övriga förslag.

9 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta lagförslagen.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden lagt fram.

1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1965:61) om behörighet att utöva
veterinäryrket m.m.

Häri genom föreskrivs att 5 § lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Blir legitimerad veterinär på grund av *sinnessjukdom eller annan rubbning av själsvetsamheten* ur stånd att nöjaktigt utöva veterinäryrket, skall jordbruksverket ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Blir legitimerad veterinär på grund av *psykisk störning* ur stånd att nöjaktigt utöva veterinäryrket, skall jordbruksverket ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Förkligger grundad anledning till antagande att veterinärs legitimation bör återkallas enligt första stycket, äger jordbruksverket efter samråd med socialstyrelsen förordna, att han skall undergå läkarundersökning i den utsträckning som fordras för att hans förmåga att utöva veterinäryrket skall kunna bedömas.

Förordnas om läkarundersökning enligt andra stycket, äger jordbruksverket återkalla legitimationen för tiden till dess ärendet slutligt avgöres. Väger den som skall undersökas att inställa sig till undersökning, skall polismyndighet på verkets begäran lämna erforderlig handräckning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Senaste lydelse 1991:383.

2 Förslag till Lag om ändring i steriliseringslagen (1975:580)

Prop. 1991/92:59
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 3 § steriliseringslagen (1975:580) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Ansöker den som fyllt aderton men icke tjugofem år och som är svensk medborgare eller bosatt här i riket om sterilisering, får socialstyrelsen lämna tillstånd därtill

1. om det föreligger beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk *sjukdom eller abnormitet*, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),

2. i fråga om kvinna, om havandeskap till följd av sjukdom, kroppsfel eller svaghet skulle medföra allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa (medicinsk indikation), eller

3. i samband med ansökan om fastställelse enligt 1 § lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, om förutsättningar i övrigt föreligger för sådan fastställelse.

1. om det föreligger beaktansvärd risk för att arvsanlag som kan medföra allvarlig psykisk *störning*, svårartad kroppslig sjukdom eller svårt lyte av annat slag överförs till avkomling (genetisk indikation),

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

3 Förslag till Lag om ändring i lagen (1976:600) om offentlig anställning

Prop. 1991/92:59
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 § lagen (1976:600) om offentlig anställning¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

3 §

En arbetstagare som har rätt till statlig pension men inte har uppnått den ålder då han får avgå med ålderspension, får inte avskedas enligt 1 eller 2 §, om han har begått brottet eller tjänsteförseelsen under *inflytande* av sådan *själslig abnormitet* som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken och han lämpligen kan förflyttas eller annars omplaceras till någon annan anställning som är förenad med sådan pensionsrätt.

En arbetstagare som har rätt till statlig pension men inte har uppnått den ålder då han får avgå med ålderspension, får inte avskedas enligt 1 eller 2 §, om han har begått brottet eller tjänsteförseelsen under *påverkan* av sådan *allvarlig psykisk störning* som avses i 30 kap. 6 § brottsbalken och han lämpligen kan förflyttas eller annars omplaceras till någon annan anställning som är förenad med sådan pensionsrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹ Lagen omtryckt 1991:600.

4 Förslag till Lag om ändring i passlagen (1978:302)

Prop. 1991/92:59
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 20, 22, 24, 28, 29 och 34 §§ passlagen (1978:302) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Passtillstånd fordras för den som är intagen på sjukhus enligt lagen (1966:293) om beredande av slutet psykiatrisk vård i vissa fall, inskriven i specialsjukhus enligt 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utskriven på försök från sjukhus som nu har angivits, dock endast om

1. chefsöverläkaren vid sjukhuset i den ordning regeringen föreskriver har gjort anmälan om att pass ej får utfärdas utan sådant tillstånd,

2. sådana förhållanden föreligger som avses i 17 § andra stycket lagen om beredande av slutet psykiatrisk vård i vissa fall eller 42 § tredje stycket lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, eller

3. för patienten tidigare utfärdat pass efter intagningen eller inskrivningen har återkallats på grund av framställning enligt 24 § andra stycket.

22 §²

Fråga om passtillstånd enligt 20 § prövas, om sökanden är patient som avses i 20 § 2, av utskrivningsnämnden och i annat fall av chefsöverläkaren vid sjukhuset. Denne får dock hänskjuta ärendet till utskrivningsnämnden för avgörande.

Passtillstånd skall vägras, om det med hänsyn till ändamålet med vården är olämpligt att patienten har pass.

24 §³

Undergår passinnehavare kriminalvård som anges i 19 § och föreligger sådant fall att passtillstånd skulle ha vägrats enligt 21 § andra stycket, kan övervakningsnämnden besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas.

Bereds passinnehavare sjukvård som anges i 20 § och är det med hänsyn till ändamålet med vården

Passtillstånd fordras för den som intagits för vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, är inskriven i specialsjukhus enligt 35 § lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller utskriven på försök från sådant sjukhus, dock endast om

1. chefsöverläkaren vid sjukvårdsinrättningen i den ordning regeringen föreskriver har gjort anmälan om att pass ej får utfärdas utan sådant tillstånd,

2. patienten genomgår rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning eller sådana förhållanden föreligger som avses i 42 § tredje stycket lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, eller

Frågor om passtillstånd enligt 20 § prövas av socialstyrelsen.

Bereds passinnehavare vård som anges i 20 § och är det med hänsyn till ändamålet med vården olämpligt

¹ Senaste lydelse 1990:604.

² Senaste lydelse 1990:604.

³ Senaste lydelse 1990:604.

olämpligt att han har pass, kan chefsöverläkare eller nämnd, som enligt 22 § första stycket har att pröva fråga om passstillstånd för honom, besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas.

att han har pass, kan *socialstyrelsen* besluta att framställning skall göras hos passmyndighet om att passet skall återkallas.

28 §⁴

Mot beslut av övervakningsnämnd enligt denna lag förs talan genom besvär hos kriminalvårdsnämnden eller den hovrätt, hos vilken klaganden skulle ha kunnat anföra besvär över beslut som avses i 37 kap. 8 § brottsbalken.

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. Andra beslut av en chefsöverläkare enligt denna lag får överklagas hos utskrivningsnämnden. Utskrivningsnämndens beslut får överklagas hos psykiatriska nämnden.

När ett beslut överklagas hos utskrivningsnämnden eller psykiatriska nämnden, skall skrivelsen med överklagandet tillställas den nämnd som skall pröva överklagandet. Skrivelsen skall ha kommit in dit inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet. Om skrivelsen kommit in för sent, skall nämnden avvisa den. Skrivelsen skall dock inte avvisas, om förseningen beror på att den myndighet som har meddelat beslutet har lämnat klaganden en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Inte heller skall skrivelsen avvisas, om den har kommit in till den myndigheten innan tiden för att överklaga har gått ut.

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. *Socialstyrelsens* beslut enligt denna lag får överklagas hos *kammarrätten*.

29 §⁵

Mot beslut enligt denna lag av kriminalvårdsnämnden, hovrätt eller psykiatriska nämnden får talan ej föras.

Beslut enligt denna lag av kriminalvårdsnämnden eller hovrätt får inte överklagas.

34 §⁶

Vad som i denna lag föreskrivs om chefsöverläkare gäller även annan läkare som avses i 2 § andra stycket lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Vad som i denna lag föreskrivs om chefsöverläkare gäller även annan läkare som avses i 39 § eller 40 § andra stycket lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller 23 § la-

⁴ Senaste lydelse 1990:604.

⁵ Senaste lydelse 1981:221.

⁶ Senaste lydelse 1990:604.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Ärenden hos en utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden som inte har avgjorts före ikraftträdandet och ärenden i vilka beslut enligt meddelad fullföljdshänvisning därefter överklagas hos en sådan nämnd skall efter ikraftträdandet prövas av socialstyrelsen.

5 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 1991/92:59
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1, 2 och 19 §§ sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 1 §²

Sekretess gäller, om inte annat följer av 2 §, inom hälso- och sjukvården för uppgift om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Detsamma gäller i annan medicinsk verksamhet, såsom rättsmedicinsk och rättspsykiatrisk undersökning, insemination, fastställande av könstillhörighet, abort, sterilisering, kastrering och åtgärder mot smittsamma sjukdomar samt i verksamhet som avser särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda och därmed likställda.

Sekretess enligt första stycket gäller också i sådan verksamhet hos myndighet som innefattar omprövning av beslut i eller särskild tillsyn över allmän eller enskild hälso- och sjukvård.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

En landstingskommunal eller kommunal myndighet som bedriver verksamhet som avses i första stycket får lämna uppgift till en annan sådan myndighet för forskning eller framställning av statistik eller för administration på verksamhetsområdet, om det inte kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Vidare får utan hinder av sekretessen uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:1473) om undersökning beträffande HIV-smitta i brottmål.

En landstingskommunal eller kommunal myndighet som bedriver verksamhet som avses i första stycket får lämna uppgift till en annan sådan myndighet för forskning eller framställning av statistik eller för administration på verksamhetsområdet, om det inte kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Vidare får utan hinder av sekretessen uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagen (1984:1140) om insemination, lagen (1988:1473) om undersökning beträffande HIV-smitta i brottmål och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

2 §

Sekretessen enligt 1 § gäller inte

1. beslut av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden,

2. annat beslut i ärende enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård, om beslutet angår frihetsberövande åtgärd,

3. beslut enligt smittskyddslagen (1988:1472), om beslutet angår frihetsberövande åtgärd och avser annan sjukdom än som anges i 1.3 bilagan till nämnda lag,

1. beslut i ärende enligt lagstiftningen om psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård, om beslutet angår frihetsberövande åtgärd,

2. beslut enligt smittskyddslagen (1988:1472), om beslutet angår frihetsberövande åtgärd och avser annan sjukdom än som anges i 1.3 bilagan till nämnda lag,

¹ Lagen omtryckt 1989:713.

² Senaste lydelse 1991:426.

4. anmälan och beslut i ärende om ansvar eller behörighet för personal inom hälso- och sjukvården.

3. anmälan och beslut i ärende om ansvar eller behörighet för personal inom hälso- och sjukvården.

19 §

Sekretess gäller hos polismyndighet för sådan uppgift om enskilda personliga förhållanden som hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om *viss* psykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om psykiatrisk *tvångsvård eller rättspsykiatrisk* vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,

3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten,

4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller

5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare,

om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i ärende enligt lagen (1988:688) om besöksförbud för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om beslut av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden samt i fråga om ärenden enligt lagstiftningen om *viss* psykiatrisk vård.

6 Förslag till Lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

dels att nuvarande 29 § skall betecknas 30 §,

dels att 28 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 29 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Genomgår en patient rättspsykiatrisk vård som är förenad med särskild utskrivningsprövning skall chefsöverläkaren, om brottet och övriga omständigheter gör det påkallat, ge målsäganden möjlighet att begära att bli underrättad när beslut fattas om att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område eller att vården skall upphöra. Önskar målsäganden underrättelse, skall en sådan ges så snart som möjligt och innan patienten lämnar vårdinrättningen.

Föreslagen lydelse

28 §

Genomgår en patient rättspsykiatrisk vård som är förenad med särskild utskrivningsprövning skall chefsöverläkaren, om brottet och övriga omständigheter gör det påkallat, ge målsäganden möjlighet att begära att bli underrättad *dels om att patienten har lämnat sjukvårdsinrättningen utan tillstånd eller inte har återvänt dit sedan tiden för ett tillstånd att vistas utanför inrättningens område har gått ut eller tillståndet har återkallats, dels* när beslut fattas om att patienten får vistas utanför sjukvårdsinrättningens område eller att vården skall upphöra. Önskar målsäganden underrättelse, skall en sådan ges så snart som möjligt och *vid beslut som anges i denna paragraf* innan patienten lämnar vårdinrättningen.

29 §

Utöver vad som annars följer av lag eller förordning är chefsöverläkaren skyldig att till kriminalvården lämna ut uppgift om en patient som efter den rättspsykiatriska vårdens upphörande skall förpassas till häkte eller kriminalvårdsanstalt, om uppgiften behövs inom kriminalvården.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1991-10-21

Närvarande: f. d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Hans-Gunnar Solerud, regeringsrådet Anders Swartling.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 10 oktober 1991 har regeringen på hemställan av statsrådet Könberg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1965:61) om behörighet att utöva veterinäryrket m.m., m.fl. lagar.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Björn Reuterstrand.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

28 §

I remissprotokollet (s. 24) sägs att skälen för att underrätta en målsägande om att en patient har rymt eller uteblivit från vårdinrättningen kan vara lika starka beträffande en målsägande som inte uttryckt önskemål om eller förklarat sig inte vilja ha sådan information. Om det i en sådan situation är överhängande risk för att patienten kommer att utöva våld mot målsäganden kan det vara nödvändigt att vårdinrättningen snarast möjligt försöker få kontakt med målsäganden. Enligt föredragande statsrådets mening kan uppgiftslämnande då ske straffritt med stöd av nödregeln i 24 kap. 4 § brottsbalken.

Med hänsyn till att skyldigheten att lämna uppgift till målsägande som begärt att bli underrättad fått en utförlig reglering i förevarande paragraf finner lagrådet lämpligast att bestämmelsen får avse även det fallet att underrättelse är nödvändig fastän målsäganden inte begärt att bli underrättad. Lagrådet föreslår ett andra stycke i 28 § av följande lydelse: "Om det finns särskilda skäl får underrättelse som avses i första stycket lämnas utan att målsäganden begärt att bli underrättad."

Undantaget från sekretessen enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen i fjärde stycket sista meningen av nämnda paragraf blir därmed tillämpligt på underrättelse i det fall som avses i det föreslagna andra stycket.

Övriga remitterade lagförslag lämnas utan crinran.

Innehållsförteckning

Prop. 1991/92:59

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 31 oktober 1991	18
1 Inledning	18
2 Hänvisningar till 1966 års lag om beredande av slutna psykiatriska vård i vissa fall	20
3 Passlagen	22
4 Vissa sekretessfrågor	27
4.1 Uppgiftslämnande mellan hälso- och sjukvården och kriminalvården	27
4.2 Sekretess för beslut m.m.	29
4.3 Underrättelseskyldighet vid rymning m.m.	31
5 Terminologin för personer med psykiska störningar	33
5.1 Bakgrund	33
5.2 Vissa hänvisningar till brottsbalken	34
5.3 Ny terminologi inom lagstiftningen i övrigt	35
6 Ikraftträdande	36
7 Kostnader och resursbehov	37
8 Upprättade lagförslag	37
9 Hemställan	37
10 Beslut	37
Bilaga 1 Lagrådsremissens lagförslag	38
Bilaga 2 Utdrag ur protokoll vid lagrådets sammanträde den 21 oktober 1991	47